

نظام آموزشی عصر سلجوقیان با تأکید بر تأسیس نظامیه ها توسط خواجه نظام الملک

لیلا نریمان فرد

دانشجوی دکتری تاریخ اسلام دانشگاه آزاد اسلامی - واحد محلات

چکیده

مدارس نظامیه توسط خواجه نظام الملک طوسی وزیر فقید آل بارسلان و ملکشاه سلجوقی در قرن پنجم هجری قمری در سرزمین اسلامی بنیان نهاده شدند. خواجه نظام الملک که شافعی و متعصب بود و دل در گرو خلافت بنی عباس داشت بعد از وزارت، با تأسیس مدارس نظامیه و اختصاص آن به فقها و متکلمان شافعی، اهدافی چون تقویت خلافت عباسی، مقابله با فرق اسلامی غیر شافعی، خصوصاً شیعه و اسماعیلیه و اعلام مذهب شافعی به عنوان مذهبی رسمی را دنبال نمود. این مدارس را به علت دارا بودن سازمان و ساختار منظم، تأمین منابع مالی توسط حکومت مرکزی، تدوین محتوای دروس توسط هیئت حاکمه، نظام گزینش اساتید و ... می توان به عنوان اولین نهاد آموزش و پرورش رسمی در جهان اسلامی نامید، که خود زمینه ساز آغاز نهضت تأسیس مدارس اسلامی گردید و به عنوان الگوی سایر مدارس و نهادهای آموزش رسمی در سراسر جهان مطرح شد. ساخت و توسعه مدارس نظامیه در اکثر شهرهای مهم در سرزمین اسلامی نظیر بغداد، نیشابور، موصل، بلخ، هرات، مرو ... بنیان نهاده شد و تأثیراتی عمیق در ابعاد مختلف بر مدارس در دوره های بعد برجای نهاد. در این میان این سوالات به ذهن می آید که عوامل شکل گیری و تأسیس نظامیه ها چه بود؟ چه انگیزه هایی در پس شکل گیری و تأسیس مدارس نظامیه بود؟ آیا قوانین خاصی بر نظامیه ها حاکم بود؟ چه نتایجی از تأسیس مدارس نظامیه حاصل شد؟ به منظور پاسخ به سوالات با روش پژوهش کتابخانه ای بررسی و مراحل کار به صورت طرح مقدماتی اولیه، شناسایی و گردآوری منابع و فیش برداری به پژوهش پرداخته ایم.

واژگان کلیدی: مدارس نظامیه، خواجه نظام الملک طوسی، عوامل شکل گیری نظامیه، شیوه آموزش نظامیه ها، تأثیرات

نظامیه